



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Quid sit veritas. & de variis illius acceptionibus. disp. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

liberam suae voluntatis vtriusque ad operandum, alia vero minime, quia tamen vti potest: at verò cognitio iudicatur practica, aut speculativa ex se, quia praescribit, aut non praescribit modum operandi: non verò ex parte scientis, quod ea in sua operatione vtriusque, vel non vtriusque. Haec quod ad primum atinet eorum quae propolita sunt.

Tertia conclusio
Quod verò ad secundum spectat, sit tertia conclusio, Singularum individuarum substantiarum sunt in Deo distinctae ideae: naturarum verò vniuersalium, quae in eis essentialiter includuntur, non sunt aliae ideae ab ideis ipsarum rerum singularium. Probatur, quoniam individua substantiae cadunt sub diuinam providentiam, & per se intenduntur à Deo, distinctaeque productionibus sunt: ergo habent distinctas ideae, quibus producuntur, & quas imitentur. Naturae verò communes in eis incluse, quoniam non aliter produci possunt, quam ad illarum productionem, nec alia productione, distincta idea opus non habent.

Quarta conclusio
Quarta conclusio. Eorum accidentium quae, tum inter se, tum etiam à substantiis ipsa distinguuntur, sunt in Deo distinctae ideae. Probatur, quoniam vniuersum quodque suo modo imitatur diuinam essentiam, producitque distincta productione à productione ceterorum accidentium, & substantiarum.

Quinta conclusio
Quinta conclusio. Materia prima datur in Deo propria idea. Probatur, tum quia producit à Deo partiali productione, cum qua est idem re ipsa materia producta: tum etiam quia diuina potentia produci potest sine forma substantiali. Vt tamen ex materia & forma fit vnum per se: ita in Deo idea materiae efficit vnam totam ideam cum idea cuiusque formae substantialis, per quam informatur.

Sexta conclusio
Sexta conclusio. Mali, & aliorum entium rationis, non est idea propria. Probatur, quoniam neque cognoscuntur per se, neque produciuntur, sed resultat ex fundamentis, aut ex positione fundamenti, & destructione, aut non positione actus oppositi, vt cecitas & aliae priuationes, & per haec ipsa cognoscuntur.

A furatum ad mensuram. Ex eo namque, quod res est, aut non est, vt intellectu concipitur, huiusmodi intellectus est verus aut falsus: & non è contrario, quia intellectus hoc vel illo modo concipitur, res est, aut non est, aut vera est, vel falsa. Quare veritas huiusmodi intellectus pendet tamquam à mensura esse, aut non esse rei, quae concipitur. Intellectus verò practicus, quia est causa rerum, mensura est rerum quae per eum fiunt: si enim domus, aut quouis aliud artefactum, iuxta regulas artis effectum est, vera domus dicitur, & quantum à regulis artis aberrat, tantum ei deest de veritate ac perfectione domus. Prima autem, secunda, quaest. sexagesima quarta ostendimus, quamuis intellectus practicus comparatione agibilibus, aut factibilibus, si secundum proprias existentias spectentur, quo pacto effectus sunt illius, sit eorum mensura & regula, comparatione tamen eorundem, si secundum suas naturas, siue secundum se considerentur, verè dici mensuratum quoad regulas ipsas artis & prudentiae. Etenim quia domus suapte natura postulat, vt hoc vel illo modo fiat, vt habitationi sit accommodata, ars dicitur hoc vel illo modo esse faciendam, & non è contrario. Quare veritas preceptorum artis & prudentiae nostrae, mensuratur à naturis rerum, de

B quibus praecipere solent. Quò fit, vt axioma illud Aristotelis in praedicamentis, ex eo, quod res est aut non est, propositio est vera vel falsa, non solum sit verum de iudiciis intellectus speculatiui, sed etiam de iudiciis intellectus practici, comparatis tamen cum naturis rerum, de quibus praecipunt secundum se spectatis, non verò cum iisdem rebus positis iam in rerum natura: quo pacto sunt effectus artis & prudentiae.

C Hinc facile erit intelligere, Veritatem, non in quacumque conformitate inter intellectum & rem intellectam esse positam, sed in conformitate vnius illorum duorum, quod ad alterum se habuerit, vt mensuratum ad mensuram. Quia ergo intellectus speculatiuus comparatur cum rebus intellectis (si ad obiectum primarium pertineant) vt mensuratum ad mensuram, idemque cernitur in intellectu practico, si cum naturis rerum, in quibus versatur secundum se spectatis cõferatur, fit, vt cõformitas vtriusque intellectus ad res eo modo spectatas, non verò è contrario, conformitas earundem rerum ad verumque intellectum, cuius ita sunt mensura, sit dicenda veritas. Quando ergo res, per eiusmodi iudicia intellectus speculatiui & practici significata, vera dicuntur, id non est intelligendum, quod vera sint formaliter, sed quod mensura & quasi exemplaris causa sint veritatis quae formaliter in iudiciis intellectus consistit. Quare non vniocè, sed analogicè dicuntur vera: cum iudiciis mentis. Vt enim sanum analogicè dicitur de animali, quod simpliciter & formaliter est sanum, dicitur & de potione, quia causa est sanitatis, & de lotio, quia sanantem significat: ita etiam verum analogicè, dicitur de iudiciis illius mentis, quae principaliter & formaliter sunt vera, & de rebus ipsis, quatenus mensura, atque exemplaris causa sunt veritatis eorum, & de enunciationibus vocalibus & scriptis, quibus iudicia illa significantur tamquam de signis eorum. Quò fit, vt verum minus proprie dicatur de rebus, vocibus, & scriptis: non secus ac sanum de potione ac lotio dicitur.

D Quia verò artefacta comparantur cum mente artificis tamquam mensurata cum sua mensura, cõformitas earum cum arte, qua sunt facta, est veritas eorum formaliter in eis existentis: è contrario verò, conformitas artis cum eisdem non est veritas: neque

E **F**

F Quia verò artefacta comparantur cum mente artificis tamquam mensurata cum sua mensura, cõformitas earum cum arte, qua sunt facta, est veritas eorum formaliter in eis existentis: è contrario verò, conformitas artis cum eisdem non est veritas: neque

Intellectus practicus est mensura artefactorum.

Quaratio ne etiam sit mensuratus.

Veritas est conformitas mensurati ad mensuram.

Veritas artefactorum qualis.

QUESTIO XVI.
De Veritate.
DISPUTATIO I.
Quid sit veritas, & de variis illius acceptionibus.

QUONIAM cum tractatione de scientia, & cognitione Dei coniuncta est consideratio de veritate, D. Thomas hac quaestione disputat de Veritate, & sequenti de falsitate. Conabor autem rem hanc paucis absolvere. Vt verò à primo eorum, quae proposita sunt, ordiamur, sciendum est: Veritatem ex communi Philosophorum & Theologorum ferè omnium sententia, non nisi intellectu, aut comparatione ad intellectum reperiri. Vt verò D. Thomas I. contra gentes capit. 59. ac alibi cum plerisque aliis tradit, posita est in conformitate inter intellectum intelligentem, & rem intellectam.

Vtrum autem in sola conformitate vnius cum altero, mox dicemus. Prius ergo explicandum est, in vtrius eorum conformitate sit posita. Pro cuius rei intelligentia notandum est, intellectum interdum comparari cum ea re, quam intelligit, tamquam mensuratum cum mensura: interdum verò è contra tamquam mensuram cum mensurato. Etenim intellectus speculatiuus se habet ad rem intellectam (si obiectum sit primarium) tamquam men-

Molina in D. Thom.

Creata omnia sunt formaliter vera, quia a seipso non sunt in se conformia.

Durandi sententia im probatur.

Obiectio.

Solutio.

Versus intellectus est in actu intellegendi, non in specie intelligibili.

neque ars comparatione eorum dicitur vera, nisi analogicè tamquam regula & mensura veritatis eorum. Hac ratione creata omnia, quatenus conformitatem habent cum arte diuina, qua condita sunt, & quæ est illorum regula & mensura, dicuntur vera veritate, quæ formaliter in ipsis, artis diuinæ comparatione, reperitur.

Sententia hæcenus explicata est. D. Thomæ hoc loco, & clariùs primo de interpretatione cap. 1. ac alibi. Vnde non placet sententia Durandi in 1. dist. 19. q. 5. qui, sequutus ferè vestigia Hervei quodlibeto 3. quæst. 1. affirmat, veritatem non esse conformitatem inter intellectum & rem, sed inter eandem rem apprehensam per intellectum & seipsam, vt est in rerum natura, eo pacto quo, vt quæstione præcedente articulo 1. disputatione 2. dictum est, affirmabat ideam esse ipsam rem producendam, vt præconceptam ab artifice, antequam producat. Argumenta Durandi facillè ex dictis, atque ex iis, quæ subiciemus dissoluentur, idèd ea prætermittimus.

Quidam probare nituntur, veritatem neque in conformitate inter intellectum & rem, vt apprehensam per intellectum & seipsam in se, vt Durandus dicebat, esse positam: quoniam conformitas est relatio æqualis comparationis; quippe cum conforme conformi, conforme dicitur: veritas verò non est relatio æqualis comparationis, eò quòd verum non dicitur vero verum: ergo in neutra conformitate veritas ponenda est.

Ad hoc argumentum dicendum est, maiorem esse veram, si intelligatur de conformitate in commune, vt comprehendit sub se conformitatem mensurati, & reliquis conformitates in specie, sic enim sumpta, formaliter constituit conforme in commune, quòd est relatum æqualis comparationis: non verò si intelligatur de quacumque conformitate in specie, de quarum numero est veritas, quæ constituit relatum inæqualis comparationis; nempe cõforme vt mensuram, ad conforme vt regulam & mensuram. Vnde ad formam argumenti, cõcessa maiori, neganda est consequentia. Cum enim esse relatum æqualis comparationis conueniat interdum superiori, vt distinguitur ab inferiori, cõmittitur in ea ratiocinatione fallacia accidētis: sicut in hæc relatu in commune est æqualis cõparationis relatu: dicitur enim relatu æqualis comparationis: ergo pater non est relatum.

Petèr aliquis, cum in intellectu reperitur, tum vis ipsa ad intelligendum, tum species intelligibilis, quæ efficienter concurrat ad actum intelligendi, & est imago obiecti, tum actus ipse intelligendi: tum denique verbum productum per actum intelligendi, in quoniam eorum sit eiusmodi conformitas collocanda, quæ veritas nuncupatur. Respondent quidam, neque esse in vi ad intelligendum, neque in actu intelligendi, eò quòd neutrum sit imago obiecti, sed esse, imperfectè quidem in specie intelligibili: perfectè verò, simpliciter, ac propriè, in verbo mentis producto per actum intelligendi, quòd est imago & similitudo expressa obiecti, ita vt veritas mentis posita sit in conformitate verbi producti per actum intelligendi cum obiecto.

Crediderim tamen constituendam esse potiùs in actu intelligendi, siramque esse, non in hoc, quòd vnum sit imago alterius, neque in hoc, quòd entitas vnus sit similis entitati alterius, sed in hoc, quòd vnum sit perceptio & cognitio alterius pro-

vt in se est. Conformitas ergo perceptionis cum re quæ percipitur, qualis ipsa in se est, veritas in intellectu nuncupari debet. Moueor autem ad illam constituendam in actu intelligendi, non in verbo mentis. Primò, quoniam veritas sita est in conformitate cognitionis cum re cognita: cognitio autem non est verbum productum, sed actus intelligendi, quo verbum producit. Secundo, quoniam si per impossibile daretur cognitio creata sine verbo producto, & sine specie intelligibili, vt multi affirmant de visione beatifica, & de cognitione qua Angelus se ipsum cognoscit, in tali cognitione esset veritas: ergo veritas non in conformitate verbi, aut speciei intelligibilis, sed cognitionis eum obiecto est posita, quæ, si sine verbo esse possit, non minùs, quàm cum verbo, erit vera. Tertiò, quoniam cognitio diuina communis tribus personis, qua Deus, vt Deus, cognoscit, est prima & summa veritas: ea verò non producit Verbum, nisi vt est patris cognitio. Quando tamen cognitione producit verbum, concedi potest, in cognitione, vt terminatur ad verbum, esse veritatem: quia vt terminatur ad verbum est perceptio obiecti.

Ex dictis facile erit explicare, quare Deus prima & summa veritas dicitur. Neque enim ex eo solum talis dicitur, quòd præstantia & dignitate ceteras omnes veritates infinito excessu superet, sed ex eo etiam quòd fons sit & origo omnis veritatis: non secus ac omnis entitatis principium est. Quòd vt explicatiùs ostendamus, sciendum est. Veritatem diuinæ cognitionis, siue cognitio eam vt speculatiua, siue vt practica est, spectetur, positam esse in conformitate cum suo obiecto, non solum primario, sed etiam secundario. Quòd potissimum est animaduertendum propter complexiones contingentes, quæ ab arbitrio creato pendent. Siue enim Deus, per scientiam illam mediam inter merè naturalem & liberam, ante determinationem suæ voluntatis cognoscat eas esse futuras solum ex hypothesi, quòd hunc, vel illum ordinem rerum velit constituere, siue post determinationem, qua hunc determinatum ordinem rerum statuit creare, eas per scientiam liberam cognoscat absolute, & absque illa hypothesi esse futuras, semper tamen idèd cognoscit illas in eo ordine rerum esse futuras, quia per arbitrium creatum liberè sunt futuræ: non verò è contrario, idèd futuræ erunt, quia Deus eas cognoscit futuras, vt q. 14. art. 3. dist. 14. 1. 5. & 16. ostensum est.

Vtraque verò cognitio eiusmodi futurorum contingentium ad scientiam speculatiuam Dei spectat, quia penetrat in quam partem arbitrium creatum liberè se inflectet. Licet autem veritas cognitionis, qua Deus eiusmodi complexiones contingentes penetrat, posita sit in conformitate illius cognitionis cum obiecto secundario, ab eoque ea ratione quodammodo pendeat, quia si res illa, non eo modo, sed cõtrario, vt potest, esset futura, Deus tale iudicium ea de re non haberet, neque proinde conformitas, & veritas talis iudicij comparatione talis obiecti in Deo extitisset: nihilominus quia Deus non sumit talem cognitionem suam, nec certitudinem illius à rebus ipsis contingenter futuris, quæ in vtranque partè possunt euenire, sed ex altissima comprehensione rerum omnium in sua essentia, vt in primario obiecto, atque ex infinita, omnique ex parte illimitata perfectione sui intellectus eam haber, inde est, quòd mensura veritatis illius scientie nulla ratione sit obiectum secundarium, sed solum obiectum primarium, hoc est, essentia diuina vnà cum libera determinatione voluntatis diuinæ, in quibus

Deus cur prima, & summa veritas dicitur.

Veritas diuina cognoscitur in quo sit posita.

Deus,

Deus, cum caeteris rebus, contingentia futura, qua ab arbitrio creato pendent, certissime cognoscit, ut disputationibus citatis ostensum est: tametsi, ut diximus, tam veritas ea, quam illa contingentium cognitio, qua fundamentum talis veritatis est, ab ipso obiecto secundo liberè per arbitrium creatum futuro, tamquam à conditione, sine qua non dependeat.

His ita constitutis, perspicuè iam ostendi potest, non solum Deum fontem esse totius veritatis, sed etiam modum, quo veritas omnis ab eo emanet. Etenim essentia diuina non solum est primum obiectum diuinae cognitionis, sed etiam ex illa, nostro intelligendi more, habet Deus, quod sit intelligens: & cum diuino intellectui sit praesens, & ut ab eo immediatè videatur, ac comprehendatur perfectissime accommodata, non indiget specie aliqua, qua, vicem sui suppleudo, concurrere debeat cum diuino intellectu ad eiusmodi intuitum ac comprehensionem.

Quia ergo, quae Deus de seipso cognoscit, non ideo in ipso sunt, quia illa cognoscat, sed è contrario, ideo illa cognoscat, verèque iudicet in ipso esse, quia in illo sunt: inde est quod essentia diuina, ut radix omnium, quae in ea sunt formaliter, atque ut primum obiectum diuinae scientiae, nostro intelligendi more cum fundamento in re, sit quasi mensura veritatis scientiae, quam Deus de seipso habet. Conformitas ergo diuinae scientiae cum essentia diuina, & iis quae in ea sunt formaliter, est propriissima veritas: quippe cum sit conformitas cognitionis cum sua propria quasi regula ac mensura. Atque haec est omnium veritatum prima veritas, & maximè propria, ac formalis. Essentia autem diuina, quae essentia diuina est, ratione atque virtute ab attributo scientiae & cognitionis diuinae distincta, non ita dicitur vera formaliter, sicut dicitur diuina cognitio.

Ratio autem est, quia conformitas ipsius cum diuina scientia, non est quasi mensurati cum sua mensura conformitas, sed è contrario, diuina essentia se habet ut mensura diuinae cognitionis. Essentia ergo diuina, quae essentia est, solum dicitur vera tamquam ratio & mensura veritatis diuinae cognitionis: eo modo quo supra dictum est, obiectum cognitionis nostrae speculatiuae verè dici verum, non formaliter, sed analogicè, tamquam causam & mensuram cognitionis speculatiuae verae. Porro sumpta veritate analogicè, ut communis est veritati, tam maximè propria ac formalis, quam veritati, per quam ipsa causa, siue ratio veritatis maximè propria ac formaliter dicitur, dicitur vera, prius nostro intelligendi more essentia, quae essentia, quam diuina cognitio, à nobis vera dicenda erit.

Quia etiam ea, quae Deus eadem scientia in seipso cognoscit, ut obiectum secundarium (siue ea sub eam scientiam cadant, quae speculatiua est, ut sunt, tum naturae omnium rerum, quae quacumque ratione esse possunt, tum earum complexiones necessariorum, quae comparatione Dei rationem praxis minimè habeant, tum complexiones omnes futurae contingenter, vel ex hypothesi, vel non iam ex hypothesi, sed absolute, siue cadat sub eadem scientiam, quae practica est) non ideo ita se habent, quia à Deo cognoscuntur ita se habere, sed è contrario, quia ita se habent, aut ita futurae sunt, vel ex sola libera voluntate Dei, vel etiam dependenter à libero arbitrio creato, ideo à Deo cognoscuntur ita se habere, aut eo modo esse futurae, inde est, quod etiam conformitas scientiae illius, cum obiecto secundo sit maximè propria ac formaliter veritas: nihilomi-

nus illius quasi mensura non est obiectum secundarium, sed solum primum, hoc est, essentia, & libera determinatio voluntatis diuinae, idque non solum quoad naturas omnes, & quoad complexiones omnes, quae inde necessariò cognoscuntur, sed etiam, ut paulò ante explicatum est, quoad complexiones, quae à libero arbitrio creato pendent, quae proinde, ut possunt non esse eo modo, quo ex obiecto primo altitudine cognitionis diuinae certissime à Deo penetrantur futura, ita, si non eo modo essent futurae, eadem altitudine diuini intellectus id in eodem obiecto penetraretur, non verò id, quod re ipsa esse futurum à Deo cognitum est. Quare quod obiectum secundarium euenturum sit eo modo, quo re ipsa est euenturum, non est mensura veritatis cognitionis diuinae, quae de eo habetur, sed conditio sine qua non dimittatur, quatenus si non fuisset illa cognitio, nec ipsa illius veritas unquam fuisset.

Præterea, quia ea omnia, quae diuina potentia quacumque ratione esse possunt, ab arte & cognitione diuina, qua Deus suam essentiam intendo, in ea ipsa intelligit modum, quo effici, atque ex illa emanare possunt, ut rationem habent entis in potentia ut sunt, ut quaestione praecedente artic. 1. disputatione 2. ostensum est, ita habent rationem veri in potentia comparatione eiusdem artis, cui tamquam regulae suae, si producantur, conformari possunt: quando autem eadem arte mediatè vel immediatè producantur, sicut sunt entia actu, ita sortiuntur rationem entis veri actu comparatione artis diuinae, cum qua conformantur: his, ut entia omnia creata, non solum vera sunt cum actu existunt comparatione artis diuinae, sed etiam ut veritas eorum à diuina arte, & scientia tamquam à sua regula, fonte & origine deriuetur. Vnde etiam fit, ut ea omnia, quae diuina potentia esse possunt, non solum sint vera in potentia comparatione eiusdem artis, sed etiam veritas eorum in potentia ab eadem arte & scientia, eo modo, quo est in potentia, proficiantur.

Denique cum omnis veritas, tam humanae quam angelicae cognitionis, siue ea practica sit, siue speculatiua, naturas ipsas rerum cognitivas habeat tamquam regulam ac mensuram, ut supra explicatum est: fit, ut formalis veritas, tam rerum omnium quae diuina potentia, aut sunt, aut esse possunt, quam quorumcumque creaturarum cognitionum, à diuina veritate tamquam à primo fonte ac radice deriuetur: atque adeò fit, ut Deus, non ea solum ratione prima ac summa veritas dicatur, quod caeteras dignitate antecedit, sed etiam quod earum omnium fons & origo existat.

Dubium est, utrum ea veritas, quae posita est in conformitate intellectus cum re percepta, cernatur solum in compositione, vel diuisione intellectus, ut asserere videtur Aristoteles 1. de interpretatione, cap. 1. & 3. lib. de anima, cap. 6. an verò in simplicium etiam apprehensione. Cui quaestioni respondendum est cum D. Thoma locis citatis: etià in simplicium apprehensione, ut colligitur ex Aristotele 3. de anima, cap. 3. & 6. imò verò conformitas etiam, quae in apprehensione sensuum cernitur, veritas est comparatione rerum, quae sentiuntur: quippe cum eiusmodi perceptiones sint cognitiones, comparenturque ad obiecta, ut ad suam mensuram, ex quibus diiudicanda sunt, verane sint eorum perceptiones, an non: si enim ita obiectis conformentur, ut quod de eis apprehendunt, ita se habeat in re, dicentur verè apprehensiones. Nos verò hactenus de sola veritate, quae cernitur inter cognitionem intellectus & rem cognitam, sumus lo-

Veritas creaturarum, quae sunt, esse possunt quo pacto à diuina arte deriuetur.

Veritas cuiusvis cognitionis creata à prima veritate ortum habet.

Dubitatio.

Solutio.

Veritas cernitur etiam in simplici apprehensione.

quiti: tum quod ea sit potissima, latissimeque pateatur etiam quod ea explicata, facile sit intelligere veritatem cognitionis sensus.

In simplici apprehensione per se, & regulariter cerni veritatem, non ita falsitatem.

Illud tamen est animaduertendum, in simplici apprehensione, saltem regulariter ac per se, solum cerni veritatem, non falsitatem. Ratio est, quoniam omnis simplex apprehensio est alicuius rei apprehensio: comparatione vero eius, quod per eam apprehenditur (sive id sit, quod cognoscens intendebat apprehendere, aut quod cognitione alia reflexa iudicat se tali simplici apprehensione apprehendisse, sive longe diuersum) est veritas in apprehensione: eò quod cernatur conformitas inter apprehensionem, & rem apprehensam. Comparatione vero eius, quod intendebat apprehendere, & non apprehendit, aut quod cognitione alia reflexa falso iudicatur eadem simplici apprehensione apprehendi, non est quidem veritas in tali simplici apprehensione: at neque est falsitas, quandoquidem neque est apprehensio illius, neque iudicium falsum de tali re, quippe cum simplici apprehensione nihil iudicetur. Dixi saltem regulariter & per se: quoniam non disputo modo, an cum aspectu oculorum apprehendimus non veros colores, quales in iride, ac nubibus apparent, in aliisve similibus euentibus, in quibus variis de causis fiunt in potentiis cognoscentibus apparitiones rerum non existentium, dicendum sit cerni per accidens falsitatem in talibus simplicibus apprehensionibus. Quia ergo in simplici apprehensione, saltem regulariter & per se, esse nequit falsitas, sed solum veritas: in compositione vero & diuisione, quibus tribuimus vnum alteri, aut vnum ab altero remouemus, potest esse indifferenter veritas ac falsitas (si enim quæ in simplici apprehensione concepta sunt, in re coniuncta sunt, compositio eorum, quæ mente fit, vera est & diuisio falsa: si vero in re non sunt coniuncta, diuisio est vera & compositio falsa) inde est quod Aristoteles 1. de interpretatione, cap. 1. & 3. de anima, cap. 6. loquutus solum de veritate, quæ eodem modo ac falsitas, modo affirmando, modo negando, inesse potest, (qualis est sola veritas enunciationum, quæ ad differentiam veritatis simplicium, solet etiã veritas cõplexa appellari) asseruerit solum in compositione & diuisione cerni. Vel, si mauis, de ea tantum veritate ac falsitate loquutum esse dices, secundum quam dicimur verè sentire ac falli. D. Thomas tam hoc loco artic. 2. quam alibi, aliter exponit Aristotelem, nempe quod intellexerit veritatem solum esse in intellectu componente & diuidente tantquam in cognoscente ipsam veritatem & conformitatem, quod agrè intelligitur, difficilèque explicatur ab illius sectatoribus.

Veritas cur potius in compositione esse dicatur.

Intellectus cur à solo iudicio verus aut falsus dicatur.

Duo verò sunt hoc loco animaduertenda. Vnum est, cum compositio & diuisio esse possint, tum sine iudicio & assensu intellectus, sola apprehensione enunciationis, nondum penetrando an vera sit, tum etiam cum iudicio & assensu intellectus: utroque quidem modo cerni in ea veritatem aut falsitatem, eò quod utroque modo enunciatio sit, verumque proinde aut falsum significet: at tamen à solo iudicio denominari intellectum verum vel falsum, non verò ab apprehensione tantum enunciationis secundum se vere aut falsæ. Ratio est, quoniam solum iudicium est assertio atque assensus, vel dissensus intellectus statuentis rem aliquam ita se habere, aut non habere.

In Deo & Angelis veritatem sine compositione cerni.

Alterum est, veritatem, quæ in compositione aut diuisione intellectus nostri cernitur, cerni etiam in intellectu Angelico & diuino sine vlla tamen com-

positione: quia simplici iudicio, sine vlla compositione & diuisione, complexiones ipsas rerum iudicant: Aristoteles verò de solo nostro intellectu est loquutus. Porro iudicio diuino falsitas omnino repugnat: Angelico verò, in solis viribus naturalibus spectato, minime: quamuis difficilè admodum falli possint Angeli, qui maximo intellectus acumen sunt præditi.

DISPUTATIO II.

Verum relatio conformitatis, in qua veritas est posita, realis sit an rationis.

Quod ad relationem conformitatis diuine scientiæ cum suo obiecto primario atinet, facile est eam esse relationem rationis ostendere. Tum quod non sit inter res distinctas: Tum etiam quod in Deo, præter paternitatem, filiationem, spirationem actiuam & passiuam, quibus personæ diuine distinguuntur inter se, nulla sit relatio realis. Idem conuincit ratio proximè facta, de relationibus eiusdem scientiæ ad obiecta secundaria. Potèstque id confirmari, tum quia nulla relatio Dei ad creaturas est realis. Tum etiam quoniam relationes illa conformitatis ad obiecta secundaria ex eternitate scientiæ illi conueniunt, eodemque modo respiciunt res quando existunt, ac quando non existunt, & ea quæ numquam erunt, sicut ea quæ in aliqua differentia temporis sunt: quod valde alienum est à realibus relationibus.

Veritatis relatio in Deo est rationis.

Quod attinet ad relationem conformitatis inter intellectum creaturæ cognoscentem, & obiectum à quo cognitio mensuratur, idem etiam potest ostendi primò. Quoniam relatio illa æquè est ad rem existentem ac non existentem: conceptus quippe, quem formamus de rosa, æquè verus est, & rosæ conformis, siue rosa existat, siue non existat: & iudicium, quo iudico, equum esse animal, tam verum est, & conforme obiecto, siue equus existat, siue non existat: relatio autem, quæ eodem modo respicit extremum, quando existit, ac quando non existit, non est realis. Secundò, æquè verum est iudicium quo iudico, hominem non esse lapidem, ac illud quo iudico, eum esse animal: sed conformitas illius primi, cum non sit cum aliquo esse, sed cum non esse, non potest esse relatio realis: ergo neque conformitas secundi iudicij erit relatio realis. Tertio, relatio conformitatis, quæ cernitur ex parte obiecti tantquam mensura, non est realis, etiam si obiectum existat: ergo neque ea, quæ ex parte conceptus mensuratur cernitur, erit realis. Consequètia videretur bona: antecessens verò probatur, quoniam relatio conformitatis naturæ humanæ cum conceptu, quem de ea format intellectus, est rationis, etiam quando natura humana existit: quod probatur, tum quia est quantum prædicabile respectu naturæ humanæ in commune, & conuenit illi primò: omne autem accidens reale quantum prædicabile ex Porphyrio cap. de commun. conuenit superioribus per indiuidua: tum etiam quia quodcumque accidens reale conuenit propriè superiori, conuenit etiam propriè alicui inferiori: at verò conformari cum conceptu, quem de natura humana format intellectus, conuenit solum naturæ humanæ in commune, & non alicui indiuiduorum ipsius.

In intellectu creato est etiam eadem relatio rationis.

Tota ergo difficultas disputationis propositæ est circa relationem conformitatis creaturarum cum arte diuina, qua conditæ sunt, & quæ ipsarum est mensura. Ferrariensis 1. contra gentes, cap. 60. & quidam

Veritas realis relatio est.